

PDN/IPC 2015/019

Saddabinduporāṇaṭīkāsaṅkharāṇaṃ: Vīmaṃsaṇaṃ

Hasanta Samarasiṅho Mahāsayo¹

Uddeso

Saddabindu kho pana Kaccāyanaveyyākaraṇasampadā yatto khuddakataro parivāragantho bhavati. Dvāvīsatiḡāthāhi parimaṇḡitaṃ Saddabindupotthakaṃ yā ṭīkā alokentena bodhetuṃ dukkaraṃ. Tasmā etaṃ saṅkhittapotthakaṃ sandhāya dve vaṇṇanā katā porāṇakācariyavarehi. Tāyo vaṇṇanāyo nāmasasena Saddabinduporāṇaṭīkā ca Saddabindu-abhinavaṭīkā ca. Līnatthasūdanī'ti ca aparānāmagahitā Saddabinduporāṇaṭīkā kho pana Marammaratṭhe Arimaddananagare Ghaṭīkāramavāsīnā Nāṇavilāsattavirena katā. Soḡasame satavasse osānasamaye Saddabinduporāṇaṭīkā viracitā'ti daṭṭhabbaṃ. Api ca sā pasatthataraveyyākaraṇaṭīkā kālantarato paṭṭhāya anekehi khalitaṭṭhānehi ākūlavvyākūlabhāvamāpanno kenā'pi ganthavisodhakena adiṭṭho tālapaṇṇapotthakesu yeva saṅgahito paramparābhato bavi. Gatasamaye ahaṃ etaṃ potthakaṃ disvā saṅjātadosaṭṭhānehi visodhetvā saṅsodhesiṃ.

Pariyesanapaṇho

Kathaṃ Saddabinduporāṇaṭīkāpotthakaṃ laddhaṃ? Kathaṃ taṃ sodhitaṃ? Ke kāraṇā imasmiṃ potthake saṅgahitā?

Pariyesanappayogo

Kevalaṃ tālapaṇṇapotthakāni yeva pamukhavasena mūlatṭhāne ṭhapetvā tepiṭakaveyyākaraṇādiganthehi'pi saddhiṃ yathocitavasena

¹ Temporary Lecturer, Nāḡānanda International Institute for Buddhist Studies, Kelaniya, Sri Lanka . Email: hasanthasamarasingha89@gmail.com

tulayitvā etaṃ ganhasaṅkharāṇaṃ katan'ti daṭṭhabbaṃ. Athā'paraṃ anukkamena sodhitapothakaṃ paṭhitvā tulayitvā etaṃ pariyesanaṃ kataṃ.

Sākacchā

Saddabindu

Saddabinduporāṇaṭṭikāya vuttanayena “Saddabindun'ti ettha saddan'ti sotaviññeyyaṃ upagacchantī'ti saddā cittotujasaddā... samantato pariccajati'ti bindu, bindu parimaṇḍale. Saddānaṃ bindu saddabindu.” Sandhisamāsakitakavasena taṃ taṃ veyyākaraṇaṅgaṃ saṅkhitteneva ekena vā dvīhi vā gāthāhi saṅgahitvā katapotthakanti veditabbaṃ. Imassa hi potthakassa atisaṅkhittabhāvattā dve yeva ṭīkā viracitā Porāṇaṭṭikā ca Abhinavaṭṭikā ca vasena.

Saddabinduporāṇaṭṭikāya Vitthārakathaṃ

Ettakaṃ kālaṃ kenā'pi ganhasodhakena idaṃ potthakaṃ sodhanaṃ akatapubbaṃ. Tasmā'va sabbe ganthā tālapaṇṇapotthakavasene'va laddhuṃ sakkā. Ettha amhākaṃ sodhane aṭṭhatālapaṇṇaganthā upayuttā. Te kho pana nānāpotthakāgārehi laddhā. Koḷambanagare kotuhalasālāyato dvetālapaṇṇaganthā laddhā. Ekaṃ hi Vikṭoriyā nāma rājiniyā anumati pakārena *Robinsan* nāma pālakassa samaye likhitabhāvaṃ tatth'eva dassitaṃ. Aparaṃ hi kadā kenā'pi likhitabhāvaṃ nātuṃ kiñci'pi kāraṇaṃ na dissati.

Atha Horaṇa nāma nagare Aguruvātoṭaṅgāme Keselhenāva rājamahāvihārato laddhagantho. Taṃ kho pana potthakaṃ buddhavassamāsānukkamena dvisahassādhikacatusatevīsatiṃ e vasse Varakāgoḍapāsāṇaleṇavihāre ṭatvā likhitabhāvaṃ tatth'eva dassitaṃ. Atha Kalyāṇinagare Vijjālaṅkāramahāpariveṇato ca Perādeṇiyanihilavijjālayato ca ekamekaṃ laddhaṃ kena kadā viracitan'ti kiñci'pi nātuṃ na sakkā. Aparaṃ'pi ekapotthakaṃ Koḷambanagarāsanne Vellavattapadesse Sirisuvisuddhārāmato laddhaṃ. Tasmim̃ hi potthake Āṅgalalakkharehi likhitaṃ attano saññākaraṇaṃ (*Signature*) hoti. Atha Mālabenagare Uttaratalaṅgamapadesse Sirisālvānodyānārāmato laddhakatipayatālapattikāni honti. Te mayā sodhetvā ekarāsi katā. Athā'paraṃ Horaṇanagare Rājamahāvihārato laddhapotthakaṃ bhavati. Tasmim̃ potthake Āṅgalalakkharehi likhitaṃ “*David*” iti nāmaṃ dissati.

Imasmiṃ hi ganthasaṅkharāṇe saṃsodhitā sabbapāṭhā tayokotṭhāsavasena vibhajtvā dassetuṃ sakkā. Seyyathīdam:

- I. Mūlapāṭhā
- II. Dūsitapāṭhā
- III. Ādesapāṭhā

Mūlapāṭhā

Sambahulesu tālapanṇapothakesu āgatā ca ṭīkāya saha mūlapothakenasaddhiṃkiñci'pi ghaṭṭhitaṭṭhānarahitācaveyyākaraṇavasena ca kiñci'pi dosaṃ alabhanā pāṭhā ettha saṅgahaṃ gacchanti. Te kho pana adho pāṭhavasena asallakkhetvā mūlasuddhapāṭhavasena pāḷiyam āropitā.

Apapāṭhā

Mūlapāṭhavasena asallakkhitapubbā pāṭhā ceva dosagahaṇehi yuttā ekasmiṃ vā dvīsu vā vasena katipayapothakesu yeva saṃvijjamaṇā pāṭhā ettha saṅgahaṃ gacchanti. Te sabbe pāḍakalekhanavasena adhobhāge dassitā. Perādeṇiyanihilavijjālayato laddhapothake tathārūpāni dūsitapāṭhāni sambahulavasena dissanti. Sambahulesu dūsitapāṭhesu mūlapāṭhā'pi nilīnabhāvaṃ daṭṭhuṃ sakkā. Nidassanāni-

Apapāṭhā

Iccesu tesu (H- Potthake)

Ākānto (H- Potthake)

Suddhapāṭhā

Iccetesu

Ākāraṇto

Ādesapāṭhā

Mūlapāṭhavasena ca Apapāṭhavasena ca asallakkhitā katipayapothakesu yeva yojitā veyyākaraṇavasena ca antogadhakāraṇavasena ca kiñci'pi virodham abhajanā pāṭhā Ādesapāṭhā nāma. Evarūpā pāṭhā bahussutehi vyattehi lekhakehi likhitā'ti anuminituṃ sakkā. Mūlapothake āgate appekacce pāṭhā vinā tatodhikatarā vyattapāṭhayaṇaṃ nissāya evarūpā pāṭhā antogadhā ahesuṃ. Sampadāyānugamanavasena ca navavacanā vijahitvā evarūpāni katipayapāṭhāni yojetuṃ okāsa'matthibhāvaṃ samanussaritabbaṃ.

Aññamūlapotthakasevaṇaṃ

Saddabinduporāṇaṭṭikā kho pana Kaccāyanasampadāyattā. Api ca Moggallāyanādisu aññaveyyākaraṇapothhakesu'pi āgatā samānā kāraṇā'pi idha samuddhaṭṭā. Atha aṭṭhakathāsu āgatā veyyākaraṇapāribhāsikā vacanā etthā'pi daṭṭhumaṃ sakkā. Na ettha kevaḷaṃ veyyākaraṇakāraṇā antogadhā dhammakāraṇā'pi sambahulavasena yojitā. Tasmā Tepiṭakato uddharitā nānā pāṭhā tattha tattha dissanti. Tathā Dhammasaṅgaṇippakaraṇaṃ, Jātakapāḷi, Theragāthapāḷi ādayo anekā tepiṭakaganthā nissitā. Atha aṭṭhakathāsu āgatā gāthādayo'pi ettha daṭṭhumaṃ sakkā. Evaṃ Saddabinduporāṇaṭṭikācariyena bhāvitā anekā mūlapotthakā'pi amhākaṃ saṅkharāṇe pati vīmaṃsita bhāvaṃ veditabbaṃ.

Antogadhāni Kāraṇāni

Imasmiṃ hi pakaraṇe ratanattayapaṇāmakaraṇo, akkharadīpano, sandhikappo, nāmakappo, kārakakappo, samāsakappo, taddhitakappo, ākhyātakappo, kitakakappo, kattunāmādisandassano iti vasena antogadhāni kāraṇāni saṅkhipitumaṃ sakkā. Visesena ekamekaṃ kāraṇaṃ paridīpetumaṃ sambahulā nidassanā bhāvitabhāvaṃ'pi daṭṭhabbaṃ.

Samodhānaṃ

Ettha Saddabinduporāṇaṭṭikā saṅkharāṇavisaye bhāvitā sambahulā tālapaṇṇapothhakā hi adhirajjavādīnaṃ Laṅkā'gamanato pacchāyeva likhitā. Sabbe te Sīhalakkharapothhakā'va. Etaṃ kho pana pasatthapothhakaṃ Sirilaṅkādīpe atīva pākāṭaṃ vyāpitaṃ ekaṃ potthakaṃ'ti anuminitumaṃ sakkā. Atha Saddabinduporāṇaṭṭikā na kevaḷaṃ ekasampadāyanissitā. Sā ṭṭikā sambahulavasena payogā upayuttā ādhunikānaṃ hitatthāya katā.

Pamukhapadāni: Līnatthasūdanī, Veyyākaraṇa, Kaccāyanasampadāya, Pāṭhā, Tālapaṇṇapothhakā

Āsevitaganthāvalī

Mūlaganthāni

Tālapaṇṇapothhakāni

A- Koḷambanagare Jātikakotukāgārasālāyattaṃ J. 6 aṅkadhāritaṃ Saddabindu ca Saddabinduporāṇaṭṭikā tālapaṇṇapothhakaṃ

- B- Koḷambanagare Jātikakotukāgārasālāyattaṃ V. 14 añkadhāritaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ
- C- Horaṇanāma nagare Aguruvātoṭagāme Keselhenāva rājamahāvihārato laddhaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ
- D- Kaḷyāṇinagare Vijjālaṅkāramahāpariveṇato laddhaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ
- E- Perādeṇiyānikhilavijjālaye padhānapothakaghare 277236 añkayuttaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ
- F- Koḷambanagarāsanne Vellavattapadese Sirisuvisuddhāramato laddhaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ
- G- Mālambenagare Uttaratalaṅgamapadese Sirisālavanodyānārāmato laddhā Saddabinduporaṇāṭikā katipayatālapaṇṇapattikā
- H- Horaṇanagare Rājamahāvihārato laddhaṃ Saddabindu ca Saddabinduporaṇāṭikā tālapaṇṇapothakaṃ

Gandhavaṃsa, ed. Minayeff. (1886) London: Journal of the Pali Text Society, London: PTS.

Sāsanaṃsa, ed. Bode Mabel. (1897) London: PTS.

Saddabindu, CSCD, (2000) India: Vipassana Research Institute.

අභිගුත්තර නිකාය 03, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

අපදානපාළි 01, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ගන්ධවංසො, සංස්. මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමි. (2011) දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ජාතකපාළි 01, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

දීපනිකාය 02, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

පෙරගාථාපාළි, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ධම්මසම්මන්තප්පකරණය, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

පයෝගසිද්ධි, සංස්. කෝදාගොඩ ඤාණාලෝක හිමි. (1974) කොළඹ : ඩබ්. ඊ. බැස්ටියන් සහ සමාගම.

මජ්ඣිමනිකාය 01, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, දෙහිවල, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

මහාරූපසිද්ධි සන්නය, සංස්. මැදගම සුමංගල හිමි, බද්දේගම ධම්මරතන හිමි. (1927) පැලියගොඩ : සත්‍ය සමුච්චය මුද්‍රණාලය.

මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණය හා විරිත සන්නය, සංස්. රත්මලානේ ධර්මකීර්ති ශ්‍රී ධර්මාරාම හිමි. (1927) පැලියගොඩ : සත්‍යසමුච්චය යන්ත්‍රාලය.

රූපසිද්ධි - ප්‍රථම භාගය, සංස්. වැගම පියරතන හිමි. (1998) කොළඹ : ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

විසුද්ධිමග්ගො, සංස්. පමුණුවේ බුද්ධදත්ත හිමි. (1919) කොළඹ : සයිමන් තේවාචිකාරණ මුද්‍රණය. සන්න සහිත කච්චායන ව්‍යාකරණය, සංස්. වැගම පියරතන හිමි. (1995) කොළඹ : ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සන්න සහිත ශබ්ද බිඳු, සංස්. මුල්ලේරියාවේ විපුලසාර හිමි. (පැරැණි මුද්‍රණය 1888, නව මුද්‍රණය 2009) කොළඹ : ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සුත්තනිපාතය, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා - පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ව්‍යාකරණසද්දසින්ධු, ද්විතීය සංස්. විදුරුපොල පියතිස්ස හිමි. (2002), තෙරිපැහැ සෝමානන්ද හිමි, කොළඹ : ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

Upaganthāni

Banerji, S. C. (1964) *An Introduction to Pāli Literature*, Calcutta: Calcutta Oriental Press Private Ltd.

Bode, Mabel Haynes. (1909) *The Pali Literature of Burma*, London: The Royal Asiatic Society.

Hazra, Kanai Lal. (1932) *Pāli Language and Literature*, New Delhi: D. K. Print world (p) Ltd.

Jayawardhana, Somapala. (1994) *Handbook of Pali Literature*, Colombo: Karunaratne and Sons Ltd.

Malalasekera, G. P. (2003) *Dictionary of Pāli Proper Names Vol. II*, New Delhi: Asian Educational Services.

Lottermoser, Friedgard. (1987) *Minor Pali Grammar Texts; The Saddabindu and its New Sub Commentary, Journal of the Pali Text Society Vol. XI.*

බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ. (2010) පාලි සාහිත්‍යය, කොළඹ : රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ.

රාහුල හිමි, හොරණ කහටපිහිටියේ. (1993) ශ්‍රී ලංකාවේ පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයන් පිළිබඳ ඓතිහාසික අධ්‍යයනයක්, හොරණ : විද්‍යාරත්න ප්‍රකාශන අංශය.